

INGEZONDEN.

De redactie behoudt zich voor ter bevordering van spoedige plaatsing der stukken zoo noodig eenige bekorting aan te brengen.

NOGMAALS: EMPIRISME IN DE THERAPIE.

Tegelijk met de hevige, wetenschappelijke deining op medisch gebied buiten onze grenzen, rimpelt af en toe het stilstaande water bij ons. Blijkbaar is ook collega DEN HERDER geschrokken van den chaotischen toestand, die in de therapie begint te ontstaan door een ongebreideld empirisme. Vandaar dat hij het tot zijn plicht rekent ons met eenige algemeene beschouwingen daarover van dienst te zijn.

Zooiets is slechts toe te juichen: men kan inderdaad het minder algemeene niet begrijpen, vóór men het méér algemeene, waaronder het valt, heeft ingezien.

Om tegenover dit probleem in de therapie, voldoende bewust, stelling te nemen, kan het slechts nuttig zijn algemeene beschouwingen te laten voorafgaan.

Na de geesten te hebben opgeroepen van een viertal filosofen, trekt schrijver dan terecht dadelijk de scheidingslijn tusschen de „ratio” en de „empirie” in onze kennis (tusschen onze „vérités de raison” en onze „vérités de fait”.

Zulks gaat op voor alle takken van natuurwetenschap en dus ook voor de therapie. Accoord! Maar na dit goede en veelbelovende begin, volgt letterlijk: „Het eerste gebied onzer kennis nu, onze theoretische gedachtenconstructies, is in het algemeen door een langdurige wetenschappelijke opleiding (!) en door veel ervaring op dit gebied(!) voldoende zeker, hierin komen niet zooveel vergissingen voor.” (N.T.v.G., blz. 2254. 15 Mei 1.1.). Hier bereidt de schrijver, dien men op zoo goeden voet dacht te staan met de filosofie en dus ook met het logische denken, den lezer geen geringe desillusie. Een nog argeloozer en nog naiever visie zijn wel nauwelijks denkbaar.

Het is duidelijk, dat men in de rubriek „logische ordening” opnieuw een scherp onderscheid behoort te maken tusschen de waarde van de grondgedachte eenerzijds en de waarde van den daarop zich baseerenden gedachtenbouw anderzijds. Had schrijver zulks gedaan, dan had hij het attest over de totaalwaarde onzer medische „ratio” allicht minder lichtzinnig en zorgeloos uitgereikt en had hij van een desbetreffende contróle zeker niet bij voorbaat afgezien. Immers heel onze redeneering kan feilloos zijn en toch op een foutieve conclusie uitloopen als ons punt van uitgang onjuist (of onvolledig) is geweest!

Tegenover het gemak, waarmee hier over dit gewichtige punt werd heengegleden, zou ik op mijn beurt JOHN LOCKE willen oproepen en diens onderzoek naar de: „Causes of weakness in men's understandings” willen citeeren. „The faculty of reasoning seldom or never deceives those who trust to it; its consequences from what it builds on are evident and certain; but that which it oftenest, if not only, misleads us in, is that the principles from which we conclude, the grounds upon which we bottom our reasoning, are but a part! Something is left out, which should go into the reckoning to make it just and exact”. En wat verder:

„In this we may see the reason why some men of study and thought, that reason right and are lovers of truth, do make no great advances in their discoveries of it.” om spottend te vervolgen:

„They canton out to themselves a little gospel in the intellectual world, where light shines and day blesses them, but the rest of the vast expansum they gave up to night and darkness and so avoid coming near it.”

Het antwoord dat collega DEN HERDER dus wenscht op de vraag: Waarom heeft het empirisme niet voldaan?, kan kort zijn: Omdat men het rationalisme niet heeft onderzocht. Daarover gaat het juist! Wellicht heeft bij de wieg van onze hedendaagsche medische wetenschap een booze fee gestaan, die verhinderd heeft het probleem volledig te overzien en hebben we tot heden voortgebouwd op

eén eenzijdige zienswijze 1). Vandaar onze teleurstellingen in de empirie en onze moeizame vooruitgang.

Men realiseere zich, dat het bezit van een rationalistisch systeem nog geen garantie is voor de juistheid ervan, evenmin als onze „langdurige wetenschappelijke opleiding” en dito ervaring waarborgen kunnen bieden. Het volgen van een rationalistisch stelsel kan ons vèr brengen, ongetwijfeld, daarom juist kan het nooit kwaad, zich van tijd tot tijd nog eens te oriënteren, óók: „the most ingenious way of becoming foolish, is by a system”! (SHAFTESBURY, *Characteristics*).

Eindhoven, 18 Mei 1937.

A. HODES.

VERGROEIING VAN WERVELGEWRICHTEN, -BOGEN EN -UITSTEEKSELS BIJ SPONDYLITIS TUBERCULOSA.

Naar aanleiding van eenige, in dit *Tijdschrift* voorkomende zinsneden (6 Maart, 1937, blz. 1004, 20 Maart 1937, blz. 1272 en 22 Mei 1937 blz. 2410), dat deze vergroeiingen in geen enkel der tegenwoordig gebruikte leer- en handboeken en monographieën worden vermeld en dat haar bestaan in het vergeetboek zou zijn geraakt, moge ik wijzen op een viertal publicaties van wijlen dr. M. H. J. C. THOMASSEN, waarin zij worden beschreven en waarin afbeeldingen van praeparaten zijn afgebeeld: *Gen. Gids*, 22 April 1927, blz. 521; BROCX, MOL en REYS: *Orthopaedie en Mechanotherapie*, 1931, blz. 377 en blz. 426; *Jaarverslag* 1934 „Begetu”, blz. 24; *Ned. Tijdschrift voor Geneesk.*, 20 Juli 1935, blz. 3582.

Tevens blijkt uit deze publicaties, dat ook in de lendenwervelkolom deze vergroeiingen kunnen ontstaan, hetgeen collega TIMMER betwijfelt.

Laren, 24 Mei 1937.

C. P. H. TEENSTRA.

TOESTEL TER BESTRIJDING VAN ZEEZIEKTE.

In de 9de aflevering, September 1936, van het zeevaartkundige tijdschrift *de Zee* werd door mij een beschrijving gegeven van een toestel ter bestrijding der zeeziekte. Ik stel er prijs op hier te vermelden, dat de vergunning tot vervaardiging en in den handel brengen van dergelijke toestellen, wat mij betreft belangeloos, is gegeven aan een firma te 's-Gravenhage.

Amsterdam, Mei 1937.

G. P. UTERMÖHLEN.

EEN GEVAL VAN AGRANULOCYTOSE.

Gaarne zou ik prof. GORTER naar aanleiding van zijn laatste klinische les willen vragen, of de mogelijkheid overwogen is, dat het toegediende prontosil de oorzaak was van de purpura en, wat belangrijker is, ook van het recidief der agranulocytose in December.

Verleden jaar behandelde ik een oude dame, die hevige erysipelas van het gezicht had, op advies van dr. HERDERSCHÉE met prontosil met zeer goed succes. In de reconvalescentie ontstond echter ook een uitgebreide purpura op nates en beenen.

Amsterdam, 25 Mei 1937.

C. J. RÜBSAAM.

1) De belangstellende lezer zij verwezen naar de brochure *Is onze huidige Geneeskunde ziek?* Uitg. „Lekturis”. Eindhoven.